

Autor: JIŘÍ WOLKER

Název díla: TĚŽKÁ HODINA

Autor:

Jiří Wolker (1900–1924)

- celé jméno Jiří Karel Wolker
- básník, prozaik, dramatik, teoretik proletářského umění
- symbol proletářské poezie pro své brzké úmrtí
- narodil se i zemřel v Prostějově (→ recitační soutěž Wolkerův Prostějov)
- otec bankovní úředník – rodina z vyšších kruhů
- jeho dětství ovlivnila První světová válka a potlačení vzpoury místních dělníků
- vystudoval gymnázium
- měl literární, hudební a výtvarné nadání
- publikovat začal již za středoškolských studií
- člen Sokola, navštěvoval skaut
- na přání otce studoval práva, současně navštěvoval přednášky z literatury na filozofické fakultě (přednášeli Šalda, Nejedlý)
- v Praze se seznámil se Zdeňkem Nejedlým, S. K. Neumannem, Konstantinem Bieblem a Vítězslavem Nezvalem
- byl členem politické strany KSČ, uměleckých skupin Literární skupina a Devětsil (brzy vystoupil)
- měl blízko k brněnské Literární skupině (časopis Host)
- bydlel ve vile na Svatém Kopečku u Olomouce (dnes nese jeho jméno a je kulturní památkou)
- od dětství měl tuberkulózu, léčil se ve Vysokých Tatrách
- pohřben v Prostějově
- jeho smrtí končí období proletářské tvorby v české literatuře

- **zařazení autora do uměleckého směru**

Proletářská literatura

(proletář = dělník, proletářská = dělnická)

= levicově orientovaná literatura 20. let 20. století

- inspirace marxistickou filozofií, ruským básníkem Vladimírem Majakovským
- „sen o revoluční přeměně světa“
- počátek spatřován v článku Jiřího Wolkerova *Proletářské umění* otištěném v časopise Var
- v době komunismu vyzdvihoována, dnešní pohled je objektivnější
- pro literaturu znamenala přínos, nelze ji opomenout
- autoři proletářského umění se sdružovali v hnutí Devětsil

Devětsil – nejvýznamnější české levicové kulturní sdružení 20. let 20. stol.

- celý název Svaz moderní kultury Devětsil, název Devětsil prý vymysleli bratři Čapkové (jarní bylina)
- nejprve proletářský program, poté příklon k poetismu
- vznikl r. 1920 v Praze
- zakládající členové: J. Seifert, Vl. Vančura, A. Hoffmeister, K. Teige

cíl – pořádat kulturní akce, vydávat almanachy, prosadit kolektivní přístup ke světu
rysy proletářské literatury:

- umění musí bojovat proti nespravedlnosti - revolučnost, ale nenávisť k válce
- kolektivismus (proti individualismu), optimismus
- zobrazení dělnické třídy, jejího útlu
- určena k recitaci, má silně agitovat
- srozumitelnost i pro dělníky, jednoduchý jazyk

- **určení století, v němž autor tvořil**

20. léta 20. století

- **určení dalších autorů stejného uměleckého směru**

Stanislav Kostka Neumann (1875–1947)

- teoretik, autor teoretických statí – formuloval zásady proletářské poezie

Rudé zpěvy - snaha vyburcovat proletáře k revoluci

Josef Hora (1891–1945)

- redaktor Rudého práva a Práva lidu

- překladatel (Puškin)

- r. 1929 se rozešel s komunistickou stranou

Pracující den, Srdce a vřava světa, Bouřlivé jaro – básník, který nese svůj podíl v boji o lepší zítřek

- lyrika

Jindřich Hořejší (1886–1941)

- z rodiny chudého truhláře, studoval techniku

- r. 1905 odešel do Paříže, zde vystudoval FF

- překladatel z francouzštiny (Verlaine, Apollinaire, Barbusse, Cocteau)

Hudba na náměstí, Korálový náhrdelník, Den a noc – protest proti bídě obyvatel městské periferie

Konstantin Biebl (1898–1951)

proletářská lit. → poetismus → surrealismus

na konci 1. sv. války zajat na balkánské frontě, měl být popraven – útek

trpěl depresemi, spáchal sebevraždu

obohatit českou poezii o motivy exotiky:

Zloděj z Bagdadu, S lodí, jež dováží čaj a kávu – sbírky náležící k poetismu

Nový Ikaros – čtyřdílná báseň, mísení dojmů – subjektivní, zážitky z války, současný svět

- **názvy (případně obsahy) dalších autorových děl**

Proletářské umění – spoluautor Karel Teige, stať formulující základní rysy proletářského umění

- otištěna r. 1922 v časopise Var

Host do domu – 1921, básnická sbírka složená z textů psaných za studií na gymnáziu

- 3 oddíly: Chlapec, Ukřižované srdce, Host do domu

- poslední báseň Svatý kopeček – název podle místa, kde pobýval, má formu pásma (volný sled asociací)

- obsahuje básně Poštovní schránka, Věci

Umírající, Na nemocniční postel padá svět, U rentgenu – básně inspirované tuberkulózou a smrtí

O milionáři, který ukradl slunce, O komínkovi, Pohádka o bledé Princezně, Pohádka o listonošovi – sociální pohádky

Polární záře – 1922, pokus o román, nedokončeno

Nemocnice, Hrob, Nejvyšší oběť – 1923, dramata, vycházejí v souboru *Tři hry*

Do boje, láska, leť – soubor básní a dopisů přítelkyni Máně Koldové

vlastní *epitaf* (= náhrobní nápis):

Zde leží Jiří Wolker, básník, jenž miloval svět

a pro spravedlnost jeho šel se bít.

Dřív než moh' srdce k boji vytasit,

zemřel – mlád dvacet čtyři let.

Charakteristika uměleckého textu jako celku:

- **literární druh**

lyricko-epický

- **literární žánr**

soubor sociálních básní a balad

- **literární forma**

poezie

- **typ vypravěče**

ich-forma – vypravěčem je sám lyrický subjekt

er-forma – vševědoucí lyrický subjekt

- **dominantní slohový postup**

vyprávěcí, úvahový

- **vysvětlení názvu díla**

Těžká hodina – podle první (ústřední) básně ze souboru

podtitul Verše 1921–1922 – období, ve kterém básně vznikaly a o kterém pojednávají

- **posouzení aktuálnosti díla**

Tematika utiskovaných a tvrdě pracujících dělníků je již neaktuální.

- **určení místa a času textu**

místo: město

čas: básníková současnost (roky 1921 a 1922)

- **stručné nastínění děje**

b. Těžká hodina

- věnována A. M. Píšovi (spolužák, literární kritik)

- básník se loučí s dětstvím, ale necítí se být dospělým (těžká hodina = dospívání)

b. Balada o nenarozeném dítěti

- vypravěč sleduje příběh milenců, kteří se milovali, ale dítě by neuživili, a tak šla žena na potrat

b. Slepí muzikanti

- b. o tom, že slepci otevírali svojí hudbou lidem oči

b. Čepobití

- čepobití = večerní bubnování ukončující práci

- básník-milenc leží s milou v posteli a slyší čepobití; uvědomuje si, že musí také odejít na vojnu a bojovat za svobodu

b. Tvář za sklem

- v kavárně Bellevue si honorace užívá života, kdežto za výlohou je svět chudých

b. Kázání na hoře

- básník přirovnává lidi ke stromům, nikdo se nemá bát, ale měl by bojovat za svůj osud

b. Oči

- věnována O. Lasákovi (malíř, přítel)

- básník hovoří o tom, že v očích lze vidět všechny naše zážitky a že oči se dotýkají srdce

b. Jaro

- básník je rozpolcený jako jarní počasí, něco ho těší, ale napadají ho smutné myšlenky

b. Báseň milostná

- milenci se opájí svou láskou, zatímco kolem nich umírají dělníci

b. Balada o snu

- věnováno J. Seifertovi

- dělník Jan těžce nese sociální rozdíly mezi lidmi. Zdálo se mu o tom, že jsou si lidé rovni. Jan vypráví o svém snu své dívce Marii, která je švadlena. Marie měla také takové sny, ale společná láska ji špatných snů zbavila.

b. Sloky

- mladík jde zimním městem, sněží. Lyrický subjekt ho nabádá, aby překonal svou bolest.

b. Pohřeb

- koná se pohřeb Anežky Skládalové (Wolkerova babička), za rakví kráčí 7 vnoučat. Nejstarší vnuk (= sám Wolker) si přeje, aby zemřel ve válce.

b. Muž

- lyrickému subjektu zemřel dědeček, bylo mu 74 let. Oba se jmenovali Jiří. Chlapec si přeje, aby mohl dát dědečkovi svou krev a sílu.

b. Fotografie

- básník viděl za výlohou fotografii dětí umírajících hladem v Rusku. Nabádá kolemchodící, aby si uvědomili, jak se mají dobře.

b. Dům v noci

- celý dům už spí, jen v jednom bytě se svítí – jsou zde milenci. Osudy všech obyvatel se vtělují do milenců.

b. Setkání

- milenec vzpomíná na svoji milou, která se utopila, a on teď chodí za nevěstkami

b. Mirogoj

- postesknutí nad všemi, kteří zemřeli na frontě

b. Nevěrná

- srdce žen je nestálé, je jako nebe s hvězdami – žena patří noci, nikomu jinému

b. Odjezd

- muž odjíždí z Bakarského nádraží domů, je smutný, protože opouští svou milou

b. Milenci

- milencům je spolu dobře, ačkoli musí tvrdě pracovat

b. Balada o očích topičových

- topič Antonín pracuje již 25 let. Jeho žena si stěžuje, že se mu změnilo oči. Antonín oslepl a později zemřel, ale práce dělníků v elektrárně nekončí.

b. Moře

- básník pozoruje moře na ostrově Krk

- moře přirovnává k množství dělníků

→ pesimistická sbírka, levicové ladění

- básník pozoruje sociální problémy kolem sebe, nemůže s nimi nic udělat

- básně se odehrávají v městském prostředí

- až na tři výjimky (básně Těžká hodina, Slepí muzikanti, Čepobití) jsou básně psány pravidelným rýmem

- **určení smyslu díla**

Poukázat na sociální rozdíly ve společnosti a bojovat proti nim, alespoň myšlenkově.

- **pravděpodobný adresát**

Dělník = proletář, sociálně smýšlející lidé

- **zařazení knihy do kontextu celého autorova díla**

r. 1922 – vrcholné dílo proletářské poezie

- **tematicky podobné dílo**

S. K. Neumann – Rudé zpěvy: sbírka nabádající dělníky k revoluci

- **porovnání s filmovou verzí nebo dramatizací**

Není.

Úryvek k rozboru

Antonín dnes, jak před lety dvaceti pěti,
železnou lopatou otvírá pec,
plameny rudé ztad syčí a letí,
ohnivá výheň a mládenec.
Antonín rukama, jež nad oheň ztuhly,
přikládá plnou lopatu uhlí,
a že jenom z člověka světlo se rodí,
tak za uhlím vždycky kus očí svých hodí
a oči ty jasné a modré jak květiny
v praménkách drátů nad městem plují,
v kavárnách, v divadlech, nejraděj nad stolem rodiny
v radostná světla se rozsvěcují.

- **atmosféra úryvku**

odhodlaná, plná pracovního úsilí

- **počet postav**

1 – topič Antonín

- **charakteristika vystupujících postav**

Antonín – tvrdě pracující dělník, má silné ruce, má stále jasné oči – pracuje rád

- **charakteristika dalších postav**

nejsou

- **vztahy mezi postavami**

nejsou

- **zařazení úryvku do kontextu celého díla**

úryvek z básně Balada o očích topičových

- **použití jazykové prostředky**

rým střídavý

personifikace – *plameny syčí a letí, z člověka světlo se rodí, oči...v praménkách drátů nad městem plují*

eufemismus – *mládenec* (Antonín již není mladý, pracuje 25 let)

hyperbola (nadsázka) – *rukama, jež nad oheň ztuhly*

metafora – *za uhlím vždycky kus očí svých hodí* (= podívá se za uhlím)

přirovnání – *oči ty jasné a modré jak květiny*

metonymie – *oči* (= elektřina) *v praménkách drátů nad městem plují, / v kavárnách, v divadlech, nejraděj nad stolem rodiny*